Tarım Ürünleri Piyasaları

İPEK BÖCEKÇİLİĞİ

SGB
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü

Temmuz 2020

Dünya İpekböcekçiliği Verileri(ton)

	2014	2015	2016	2017	2018	Değişim[1]%
Ham İpek Üretimi	178.167	202.192	192.692	177.656	159.846	-10,0
Yaş Koza Üretimi	589.920	605.303	605.416	597.778	609.332	1,9
Ham İpek İthalatı	9.910	8.270	9.388	8.891	-	-5,3
Ham İpek İhracat	8.678	8.888	9.258	8.843	-	-4,5

Kaynak: FAO (16.06.2020), [1]/Verisi bulunan son iki pazarlama yılının değişimini göstermektedir.

Dünyada yaklaşık 30 ülkede üretimi yapılan ipek, lüks tüketim mallarında kullanılan önemli bir tekstil hammaddesidir. İpek ürünleri dünya tekstil kullanımında % 0,2 orana sahiptir (1). Toplam tekstil ürünleri içerisinde düşük paya sahip olmasına rağmen 2017 yılında dünya ithalatına konu olan ham ipek değeri 446.248.000 dolardır. İpek parasal değer olarak pamuktan yaklaşık 20 kat daha değerli bir üründür (2).

Pazarın dünyada en gelişmiş olduğu Çin'de, koza piyasada alınıp satılabilmekte olup, bu ülkede yapılan ticaretin yaklaşık %70-80'i özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir.

Küresel tekstil piyasasında önemli bir yere sahip olan İtalya ise dünyada önemli tüketici ülkelerden birisi konumundadır.

Yaş koza üretimde önemli ülkeler (%)

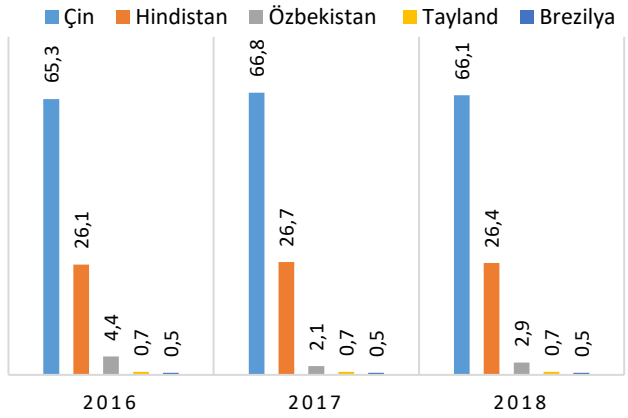

Ülkelere göre dünya ham ipek ihracatı (2017 %)

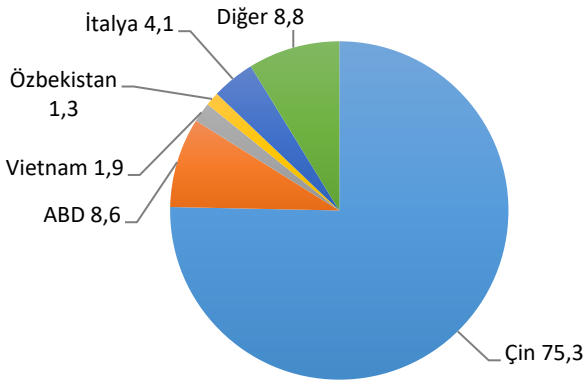

İpek üretiminde önemli ülkeler (%)

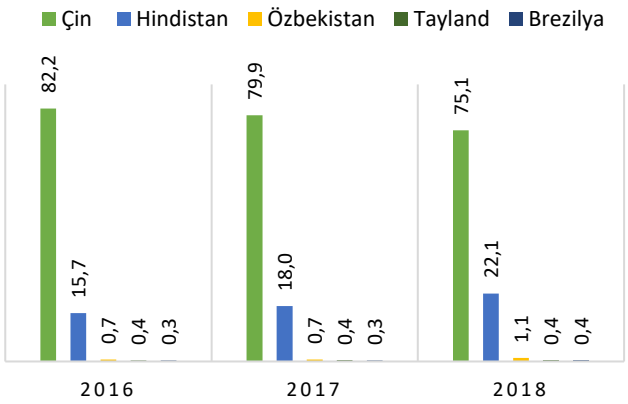

Ülkelere göre dünya ham ipek ithalatı (2017 %)

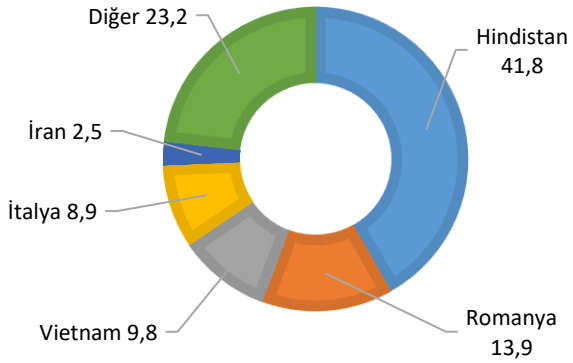

İpek sektöründe en büyük üretici Çin'dir. Her yıl bir önceki yıla göre üretimini artıran Çin, 2018 yılında 120 bin ton ham ipek üretimi ile dünya ipek üretiminin %75'ini gerçekleştirmiştir. Küresel ham ipek piyasasını da büyük ölçüde Çin belirlemektedir. Dünya yaş koza üretimi incelendiğinde ipek üretimine benzer bir sonuçla karşılaşılmakta ve üretimde Çin'i Hindistan ve Özbekistan takip etmektedir. Türkiye, dünya yaş koza üretiminde 19. sıradadır.

Dünya genelinde en fazla ham ipek ihracatı yapan Çin'in 2017 yılı ham ipek ihracatı 6 bin 927 ton olmuştur. Hindistan ise 2017 yılında 4 bin tonluk ithalatla en büyük ithalatçı konumundadır. Çin'in ipek üretiminde ve ticaretinde tekelleşme çabaları ile üretimini dünya talebinin üzerinde artırması önemli rol oynamaktadır. Bu durum dünyada ham ipek fiyatlarının düşmesine neden olmuş, dolayısıyla düşük ithal fiyatları nedeniyle Türkiye'de de yurt içi üretim azalmıştır.

Türkiye İpekböcekçiliği Verileri(kg)

	2014	2015	2016	2017	2018	Değişim (%)[1]
Yaş Koza Üretimi	80.054	114.784	102.833	101.820	93.694	-8,7
Ham İpek İthalatı	57.947	36.499	26.496	14.571	16.549	12,0
İpek İpliği İthalatı	69.319	59.987	36.263	52.505	45.998	-14,1
Kuru Koza İhracatı	11	5.350	31.081	35.315	0	

Kaynak: TÜİK (16.06.2020), [1]/Son iki yılın değişimini göstermektedir.

Türkiye'de ipek farklı kullanım alanlarına sahip olup, ham ipeğin yanında genellikle halı firmaları tarafından ithal bükülmüş ve boyalı ipek kullanılır. Türkiye ipek halıcılığı her geçen gün kan kaybetmekte olup firma sayıları azalmakta ayrıca mevcut firmaların bir kısmı da işçiliğin ucuz olduğu Çin ve Özbekistan'da halı dokutarak Türkiye'ye ithal etmektedir. Türkiye'de üretilen kuru kozanın % 60'lık kısmı Kozabirlik tarafından, % 40'lık kısmı ise Kulp Ziraat Odası Kulp İpek Üretim Merkezi tarafından kullanılmaktadır. İpek ipliği ithalatı, Türkiye piyasası ve halı ihracatına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Çin menşeli ipek ipliği fiyatının Özbek ipeğine göre daha pahalı olması nedeniyle en fazla kumaş dokumada tercih edilmektedir. Çin'den 2018 yılında Türkiye'ye yaklaşık 30 bin tonun üzerinde ipek iplik ithal edilmiştir.

Yaş koza üretim alanları;

Kozabirlik verilerine göre Türkiye'de yaş koza üretimi toplamda 59 ilimize bağlı 675 köyde, 2.062 üretici tarafından yapılmaktadır. 2019 yılında üretimin %53'ü Diyarbakır'da gerçekleşmiştir. Diyarbakır'da yaş koza üretimi 49 ton olmuştur. Yaş koza üretimi 2015 yılından beri %28' lik azalma göstererek 2019 yılı yaş koza üretimi 90 ton olarak gerçekleşmiştir.

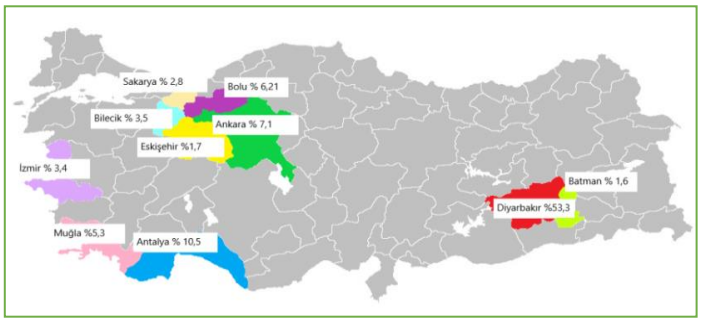

Türkiye, yaş koza üretiminde hastalıktan ari (sağlıklı) ipek böceği yumurtası üreten dünyanın sayılı 7 ülkesinden biridir ve AB ülkeleri içerisinde ise tohum üreticisi tek ülke konumundadır. Eskişehir ve Diyarbakır'da birer adet modern ipek çekim ve büküm tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin yıllık koza işleme kapasitesi tek vardiyada 200 tondur. Ayrıca bölgesel olarak geleneksel metotlarla üretim yapılan Bursa ve Hatay illerimizin toplam kuru koza işleme kapasitesi yılda 8-10 ton'dur (3).

Türkiye'de İpek Ticareti: Türkiye de üretilen yaş kozanın tamamı, kuru koza olarak ihraç edilmektedir. Türkiye kuru kozada net ihracattı konumundadır. 2018 yılında elde edilen kuru kozanın tamamı yurtiçinde pazarlanmıştır. Son 5 yılda Çin, Amerika, Hong kong ve İran'a ihracat yapılmasına karşın 2019 yılında gerçekleşen 15,8 ton kuru koza ihracatının tamamı İran'a yapılmıştır. Ülkemizde ipek sektöründe ithal edilen ürünlerin başında ham ipek ve ipek ipliği gelmektedir. 2017 yılı dış ticaret istatistiklerine göre ipek halı ihracat değeri 11 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye ipek ipliği ithalatında önemli ülkeler (2018, %)

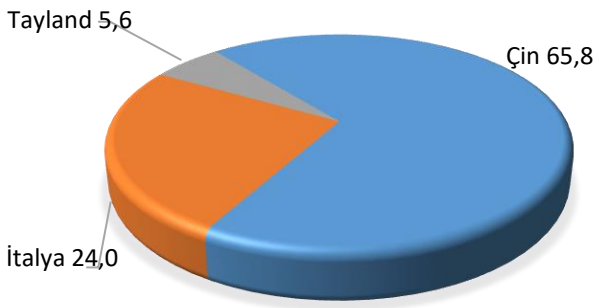

Türkiye'nin ham ipek ithalatı yaptığı ülkeler (2018, %)

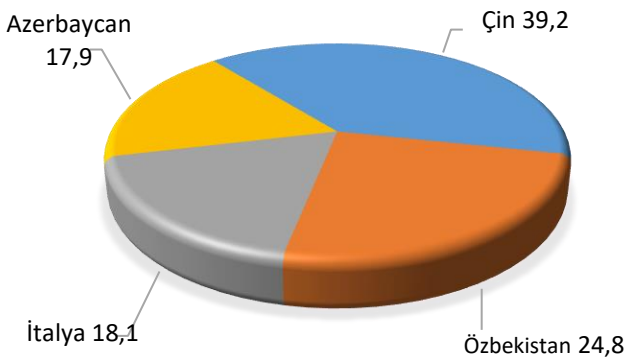

Yaş Koza Alım Fiyatı (TL/kg)	
2014	35,00
2015	35,00
2016	45,00
2017	55,00
2018	55,00
2019	65,00

Dünya'da, 2011 yılının ortalarında ham ipek fiyatlarında düşüş başlamış Çin ipeği yaklaşık 40 $'a, Özbek ipeği ise 30 $'a kadar düşmüştür. 2012 yılı sonuna doğru fiyatlarda bir miktar düzelme yaşanmıştır. 2013 yılında ise 54-55 $ civarında bir fiyat oluşumu gözlenmiş olup fiyatlar günlük olarak değişebilmektedir. 2013 yılı sonunda Hindistan ham ipek fiyatları 52-54 $ seviyesinde gerçekleşmiştir. 2019 yılında Çin ham ipek fiyatları 43-45 $ civarında seyretmiştir.

İpekböcekçiliğinde Desteklemeler İpekböceği tohumunu üreten tek kuruluş Kozabirlik olup, ipek böceği beslemesi yapmak isteyen bütün üreticilere ipek böceği tohumlarını hayvancılık desteklemesi kapsamında ücretsiz olarak vermektedir. Türkiye'de üreticilerce Kozabirlik'e teslim edilen ürüne kg başına Tarım ve Orman Bakanlığının Hayvancılık Desteklemeleri kapsamında destekleme ödemesi yapılmaktadır. Birlik, her yıl kilogram başına belirlediği fiyattan ürün alımı yapmaktadır. Buna göre 2019 yılında, tohum üreticisi kuruluş olan Kozabirlik'e 60,00 TL/kutu, ürününü Kozabirliğe ya da faaliyet alanı kozadan flatürle ipek çekimi ve işleme yapan tüzel kişilik vasıflarına haiz işletmelere satan üreticilere ise ürettiği yaş koza için 65,00 TL/kg olmak üzere destekleme ödemesi yapılmıştır.

Üreticinin kırağı, don, zehirlenme, üreticinin kendi kozasını bir kısmını kendi işlemesi vb. nedenlerle Türkiye yaş koza üretim ortalaması 20 kg/kutu olup, bu rakam iyi bir bakım besleme ile 40-44 kg/kutu civarında olabilmektedir. Ülkemizde ipekböcekçiliğinin yaygınlaştırması çalışmaları kapsamında, ipek böceğinin tek besin kaynağı olan dut kapasitesinin arttırılması için Kozabirlik tarafından üreticilere ücretsiz olarak dut fidanı ve çöğürü dağıtımı yapılmaktadır. Birlik son on yılda yaklaşık 500.000 fidan dağıtımı yapmıştır.

YILLAR	Verilen Destek (TL/kg)		
	Dağıtılan Tohum (kutu)	Yaş Koza Miktarı (ton)	Destekleme Ödemesi (TL)
2014	3.783	80	2.513.787
2015	4.674	115	3.630.495
2016	5.302	103	4.378.445
2017	5.685	102	5.489.030
2018	6.237	94	5.121.370
2019	5.890	90	5.847.644

Kaynak: Hayvancılık Genel Müdürlüğü

GENEL DEĞERLENDİRME

İpek böcekçiliğinde, tarımsal ilaçlamalar nedeniyle yaşanan zehirlenmeler, köyden şehre göç, yılda 1 kez yapılabiliyor olması nedeniyle özel besleme alanları yerine evlerde beslemenin yapılıyor olması gibi nedenlerle üretimde azalmanın yaşanması karşılaşılan önemli sorunlardır.

Türkiye'de çok uzun yıllardır yapılan ve yardımcı bir tarım kolu olan ipekböcekçiliği, küçük aile işletmelerinde genç yaşlı tüm aile fertlerinin işgücünün değerlendirildiği bir faaliyet koludur. Dağlık ve parçalı arazi yapısında dahi yapılabilen ve çok fazla girdiye ihtiyaç duyulmayan ipekböcekçiliği 40 gün gibi kısa sürede yüksek gelir getirmektedir. Diğer tarımsal faaliyetler için işgücü ihtiyacının az olduğu dönemde yapılması ve üreticinin mahsulünü nakit olarak değerlendirmesi bir başka avantajdır. Tarım alanlarının ve alternatif gelir kaynaklarının kısıtlı olduğu bölgelerde işsizliğin önlenerek hatta yaşlı ve kadınların üretime katılmalarının sağlanması açısından oldukça uygun bir faaliyettir.

Köyden kente göçün engellenmesi bakımından ele alındığında ipekböcekçiliğine sahip çıkılması, hem yetiştiriciyi bulunduğu yerde tutmak hem de Türkiye'nin en önemli prestij ürünlerinden ipek halıcılığın yaşatılması bakımından oldukça caziptir. İpekböcekçiliğinin eko-turizm kapsamında değerlendirilerek tanıtımının yapılması da sektörün canlanmasında etkili olabilecektir.

Gerek mevcut üretim bölgelerinde gerekse yeni oluşturulmaya çalışılan bölgelerde karşılaşılan en önemli sorunların başında özel besleme yerlerinin olmayışı gelmektedir. Türkiye'de tarım ile ilgili çeşitli krediler verilmesine karşın bu krediler genellikle üretim sonrası aşamaları kapsamaktadır. İpekböceği besleme yerlerinin yapımı konusunda uzun vadeli kredi sağlandığı takdirde mevcut üretim korunabilecektir. Bunun dışında üreticilerin ihtiyaçlarının tümü (dut fidanı, vb.) Kozabirlik tarafından karşılanmaktadır.

Türkiye'de organik tarım üretiminin gelişmesi ile birlikte, organik üretimin gerçekleştirildiği sahalarda, alternatif bir ürün olarak ipek böceği yetiştiriciliği de teşvik edilmelidir. Hali hazırda böyle bir üretim devam ederken bu potansiyel kesinlikle kaybedilmemelidir.

Yararlanılan Kaynaklar

1/ Datta & Nanavaty, Global Silk Industry: A Complete Source Book, 2005

2/ International Trade Center, http://www.tradeforum.org/Silk-in-World-Markets/

3/ TC Tarım ve Orman Bakanlığı, Hayvancılık Genel Müdürlüğü

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta TC Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

https://arastirma.tarim.gov.tr/tepge

Bilgi için: F.Tuğba ÇÖTELİ, fatmatugba.coteli@tarimorman.gov.tr, +90 312 2875833